

TIJORAT BANKLARINING QIMMATLI QOG‘OZLAR BOZORIDAGI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH

G‘ofurov Azizbek

Toshkent moliya institutlari iqtisodiyot
(tarmoqlar va sohalar bo‘yicha) yo‘nalishi magistri

Annotatsiya. Mazkur maqolada tijorat banklarining qimmatli qog‘ozlar bozoridagi faoliyatini rivojlantirish va uning samaradorligini oshirish chora-tadbirlariga alohida to‘xtalib o‘tilgan. Maqola so‘nggida muallif fikr-mulohazalkari va xulosalari berib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: tijorat banklari, bank xizmatlari, aktivlar, qimmatli qog‘ozlar.

РАЗВИТИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ НА РЫНКЕ ЦЕННЫХ БУМАГ

Аннотация. В данной статье основное внимание уделяется мерам по развитию деятельности коммерческих банков на рынке ценных бумаг и повышению ее эффективности. В конце статьи даны авторские комментарии и выводы.

Ключевые слова: коммерческие банки, банковские услуги, активы, ценные бумаги.

DEVELOPMENT OF ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS IN THE SECURITIES MARKET

Abstract. This article focuses on measures to develop the activity of commercial banks in the securities market and increase its effectiveness. At the end of the article, the author's comments and conclusions are given.

Keywords: commercial banks, banking services, assets, securities.

KIRISH

Butun dunyoda yuz berayotgan hozirgi iqtisodiy inqiroz davrida O‘zbekiston bank tizimi taqdim etilayotgan bank xizmatlarini takomillashtiryapti hamda iqtisodiyot real sektori korxonalarini qo‘llab-quvvatlash bilan bog‘liq turli tuman bank operatsiyalariga yo‘naltirilgan aktivlarni restrukturizatsiyalash borasida faol ish yuritmoqda. Hozirgi kunda tijorat banklari o‘z aktiv operatsiyalari orqali barqaror

yuqori daromad olgan holda xatarlarni minimallashtirish masalasiga alohida e'tibor qaratayaptilar. Mamlakat fond bozori mavjudligi zamonaviy moliya bozorini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlaridan biridir.

Banklar fond bozori ishida faol qatnashishlariga ular qimmatli qog'ozlar bozorida faoliyat yuritishlari uchun bir qancha qulay shart-sharoit mavjudligi sabab bo'lmoqda. Masalan, banklar faoliyatini tartibga soluvchi qonunlar hamda normativ hujjatlarda qimmatli qog'ozlar bozorida har qanday funksiyalarni bajarish uchun biron-bir cheklashlar yo'q.

TADQIQOT METODI VA METODOLOGIYASI

Demak, banklar emitent, investor, investitsiya muassasasi sifatida ham ish olib borishlari mumkin. Banklarning barqaror moliyaviy ahvoli va bank operatsiyalarining yuksak darajadagi daromadliligi banklarga katta hajmdagi resurslarni qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarga yo'naltirish imkonini beradi. An'anaviy bank operatsiyalari bo'yicha daromadlilik darajasi pasayishi banklarni boshqa muqobil daromad manbalari ustida yanada faolroq ishlashga majbur qilmoqda. Mijozlarning moliyaviy-xo'jalik faoliyati to'g'risida keng ko'lamli axborotga ega bo'lgan banklar yirik emitentlar sifatidagina emas, ayni paytda yirik investorlar sifatida ham faoliyat yuritmoqda. Banklar o'z salohiyatidan faol tarzda foydalanib, qimmatli qog'ozlar bozorida bevosita ishtirokchi va shu bilan birga umuman qimmatli qog'ozlar bilan savdo-sotiqni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitni yuzaga keltiradigan fond bozori infratuzilmasining muhim yordamchi muassasasi sifatida ham tobora kattaroq ahamiyatga ega bo'lib bormoqda. Banklarda o'z qimmatli qog'ozlarini chiqarish asosida o'zlarining ustav va aylanma jamg'armalariga qo'shimcha resurslarni jalb etish ehtiyoji borligi qimmatli qog'ozlar bozorida banklarni faollashtirishning eng muhim omillaridan biridir.

O'zbekiston Respublikasi fond bozori faoliyat yuritib kelayotgan davr mobaynida mamlakat tijorat banklari uning faol ishtirokchilari bo'libgina qolmasdan, bozor infratuzilmasini shakllantirishga doir vazifalarning bir qismini ham o'z zimmalariga oldilar.

TADQIQOT NATIJASI VA MUHOKAMA

Xalqaro tajribaga ko'ra, qimmatli qog'ozlar bozori iqtisodiyotning turli tarmoqlari uchun zarur investitsiyalarni jalb qilishning muhim manbai bo'lib, bank krediti orqali moliyalashtirishning muqobili sanaladi. Shu bois ham har qanday davlat iqtisodiy tizimining holati fond bozoridagi faollikda namoyon bo'ladi. Mazkur bozorda yuridik yoki jismoniy shaxslar o'z mablag'ini kelgusida foyda olish maqsadida aksiya hamda boshqa qimmatli qog'ozlarga yo'naltiradi. Qimmatli qog'ozlardan foyda olish dividend yoki foiz ko'rinishida yoxud ularni ikkilamchi

ravishda yuqoriroq bahoga sotish evaziga amalga oshiriladi. Moliyaviy fond birjalari bir nechta subyektlarning ishtirokida ishlaydi:

Emitentlar. Fond bozorida ishtirok etuvchi subyektlarning bunday turi yuridik shaxs, davlat organlari yoki mahalliy hokimiyat organi bo'lishi mumkin.

Investorlar. Ushbu subyekt turiga jismoniy va yuridik shaxslar - kompaniyalar, korxonalar, davlat idoralari kirishi mumkin. Yuqorida qayd etilgan shaxslar o'z kapitallaridan keyinchalik foyda olish maqsadida qimmatli qog'ozlarni sotib olish uchun foydalanadilar.

Professional a'zolar. Ular fond bozorida ishtirok etuvchi uchinchi shaxslardir. Ular asosan treyderlar, brokerlar, dilerlar kiradi. Bir so'z bilan aytganda ular vositachilar bo'lib, tomonlardan birining vakili. Bu guruh vakillari muvaffaqiyatli bitimning foizlarini olishadi, shuning uchun bunday savdo shartnomalarini bajarishda imkon qadar ishtirok etish ularning manfaatlariga mos keladi.

XULOSA

Hozirgi zamon iqtisodiyotining rivojlanish darajasiga qarab, mamlakat iqtisodiyotning "ahvoli" haqida fikr yuritish mumkin, chunki moliya bozoriga ta'sir ko'rsatib, jamiyatning iqtisodiy faoliyatini boshqarish mumkin. Shuning uchun bozorini rivojlantirish bugungi kunda iqtisodiyotimizdagi muhim vazifalardan biridir. Shuningdek, mamlakatimiz fond bozorini yanada rivojlantirish va barqarorlashtirishda tijorat bank investitsiyalaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir: - fond bozorida banklar tomonidan qimmatli qog'ozlar bilan amalga oshiriladigan operatsiyalar bo'yicha soliq mexanizmida birmuncha yengilliklar va imtiyozlar joriy etilishi lozim; - birja savdolarida sotiladigan moliyaviy instrumentlar sonini ko'paytirish, ya'ni moliyaviy fyuchers, opsiya, depozitar tilxatlar va ipoteka obligatsiyalarini joriy etish. Bu holat qimmatli qog'ozlar bozorida banklarning faollashuviga va fond bozori aylanmasining oshishiga olib keladi; - Respublika tijorat banklarining qimmatli qog'ozlarini xalqaro fond birjalarida sotishni ta'minlash mexanizmini ishlab chiqish lozim. Yuqorida sanab o'tilgan chora-tadbirlarning o'z vaqtida amalga oshirilishi respublika banklari raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilib, ularning nafaqat milliy fond bozorida investitsion faolligi oshishiga, i xalqaro kapital bozorida ham faol ishtirokchiga aylanishiga imkon beradi, O'zbekistonda investitsiya muhitining yanada qulayroq bo'lishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoyev. “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi farmoni.07.02.2017 PF-494
2. Sh.M.Mirziyoyev. O‘zbekiston Respublikasi Xususiylashtirilgan korxonalariga ko‘maklashish va raqobatni rivojlantirish davlat qo‘mitasi tashkil etish to‘g‘risida"gi Farmoni 18.04.2017.
3. X.Sh.Tillayev. Tijorat banklarining qimmatli qog‘ozlar bozoridagi investitsiyalar faoliyati takomillashtirish.2018.www.wc.tseu.uz
4. <https://dutyfree58.ru/uz/kak-rabotaet-fondovyi-rynok-mehanizm-rabotyrynka-akcii>
5. <https://www.spot.uz/oz/2018/08/08/stock/>